

Pieaugušo abinieku noteicējs

Dabas aizsardzības
pārvalde

Interreg

Latvija–Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

EIROPAS SAVIENĪBA

Noteicējs sagatavots ar Interreg V-A Latvijas–Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2014.–2020. gadam līdzfinansētā projekta LIVE LAKE jeb “Ezeru pārvaldības un apsaimniekošanas uzlabošana Kurzemē un Ziemeļlietuvā” (nr. LLI-449) finansiālu atbalstu.

Projektā ar dažādu apsaimniekošanas darbu palīdzību uzlaboti ezeru resursi un apsaimniekošanas efektivitāte, kā arī izglītota sabiedrība par ezeru ekosistēmām.

Projekta kopējais finansējums ir 982 000 EUR, no tiem 85% sedz Eiropas Reģionālās attīstības fonds.

Vairāk par projektu var uzzināt:
<https://www.daba.gov.lv/lv/projekts/live-lake>

KAS IR ABINIEKI?

Abinieki (latīņu val. *Amphibia*) ir senākie sauszemes mugurkaulnieki. Tie ir aukstasiņu dzīvnieki, kuru ķermeņa temperatūra ir atkarīga no gaisa temperatūras. Abinieku āda vienmēr ir mitra, jo vairums no tiem elpo ne tikai ar plaušām, bet arī caur ādu – gāzu apmaiņas ceļā. Dažādām abinieku sugām ādas elpošanai ir atšķirīga nozīme. Piemēram, zaļās vardes vairāk nekā 50% skābekļa uzņem, elpojot caur ādu. Tāpēc, lai ķermenis neizzūtu, tās pastāvīgi uzturas ūdeņu tuvumā. Uz abinieku ķermeņa esošais ūdens iztvaiko. Tādēļ to ķermeņa temperatūra ir par 2–3 °C zemāka nekā gaisa temperatūra.

Lai pasargātu ādu no izžūšanas, dienas saulainajā daļā krupji un varžkrupji ierokas zemē, bet kokvardes – paslēpjas kokos.

BEZASTAINAIS ABINIEKS

Ezera
varde

Latvijā dzīvo 11 sugas – 5 sugu vardes, kokvarde, 3 sugu krupji, varžkrupis un ugunskrupis.

ASTAINAIS ABINIEKS

Lielais
tritons

Latvijā dzīvo 2 sugas – lielais un mazais tritons.

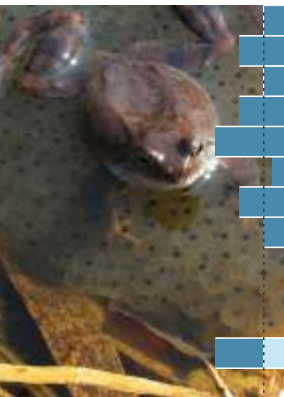
ABINIEKU ATTĪSTĪBA

Latvijas klimatiskajos apstākļos dzīvojošajiem abiniekiem ir divi dzīves periodi – ūdens un sauszemes dzīves periods. Pieaugušie abinieki ūdens dzīves periodā nārsto un pēc ikru nēršanas sāk dzīvot uz sauszemes. Ziemešanas jeb hibernācijas periodu abinieki atkarībā no sugas pavada vai nu uz sauszemes, vai ūdenī. Pēc ilggadīgo novērojumu datiem, Latvijas abinieki ziemošanu uzsāk septembra beigās vai oktobra sākumā. Taču dažos pēdējos gados, iespējams, klimata izmaiņu dēļ, aktīvi abinieki bija sastopami arī oktobrī.

Par abinieku izcelšanos no senajām zivīm liecina to attīstības gaita, kas sākotnēji norit ūdenī. Tur vardēm un krupjiem aptuveni nedēļas laikā, bet tritoniem divu nedēļu laikā no ikriem izšķīļas kāpuri. Kāpuri sākotnēji atgādina zivis un arī elpo kā zivis – ar žaunu palīdzību.

Pieaugšanas laikā kāpuriem parādās kājas, žaunu elpošanu nomaina plaušu elpošana, vardēm un krupjiem pazūd aste. Pēc ikru iznēršanas divu līdz trīs mēnešu laikā abinieks sāk atgādināt pieaugušu dzīvnieku.

APRĪLIS MAIJS JŪNIJS JŪLIJS AUGUSTS SEPTEMBRIS

Lielais tritons
 Mazais tritons
 Sarkanvēdera ugunskrupis
 Kokvarde
 Brūnais varžkrupis
 Smilšu krupis
 Parastais krupis
 Zaļais krupis
 Ezera varde
 Dīķa varde
 Zaļā varde
 Parastā varde
 Purva varde

IKRA ATTĪSTĪBA

KURKUĻA ATTĪSTĪBA

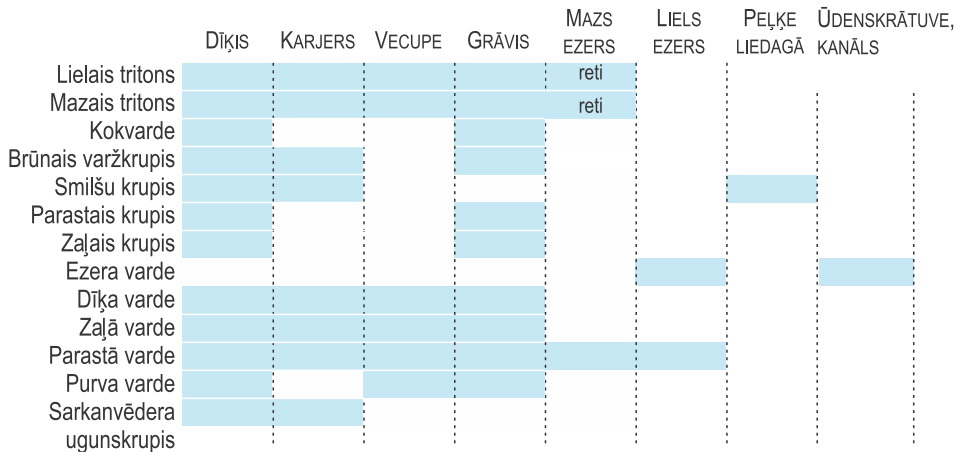

SĀK DZĪVOT UZ SAUSZEMES

SĀK ZIEMOT

LATVIJAS ABINIEKU BIEŽĀK APDZĪVOTĀS DZĪVOTNES – ŪDENS DZĪVES PERIODS

ŪDENS DZĪVES PERIODS

Pieaugušie abinieki ūdens dzīves periodā nārsto, bet jaunie – attīstās. Pavasarī abinieki no to ziemošanas vietām migrē uz ūdenstilpēm, kur sākas to ūdens dzīves periods. Šajā savas dzīves periodā pieaugušie abinieki ir aktīvi visu diennakti. Mātītes nēš ikrus, kuru sakopojumu veids astainajiem un bezastainajiem abiniekiem ir atšķirīgs. Varžu ikri ir salīpušas lielās, neregulāras formas pikās, krupju – garos pavedienos. Savukārt, tritonu atsevišķie ikri ir piestiprināti pie ūdensaugu lapas vai kāta.

VARDES IKRI

KRUPJA IKRI

Nārstošanai atkarībā no to sugas abinieki izvēlas noteikta veida ūdenstilpi. Taču zināmos apstākļos tie var nārstot arī cita veida ūdeņos.

Pēc nārstošanas vairums no abiniekiem sāk dzīvot uz sauszemes un tikai uguns-krupis turpina dzīvot ūdenī.

SAUSZEMES DZĪVES PERIODS

Vairumam pieaugušo abinieku sauszemes dzīves periods sākas pēc nārstošanas, bet jaunajiem – divus līdz trīs mēnešus pēc ikru iznēršanas. Tikai brūnā varžkrupja jaunie dzīvnieki, savas dzīves pirmajā dzīves gadā pametuši ūdeni, bieži vien uzreiz dodas uz to ziemošanas vietu, jo tiem ir ilgāks attīstības periods.

Abinieki, dzīvodami uz sauszemes, dienā uzturas slēptuvē un aktīvi kļūst, tikai iestājoties krēslai vai lietainās dienās. Latvijas abinieki savā sauszemes dzīves periodā apdzīvo ļoti atšķirīgas dzīvotnes.

Tās ne vienmēr ir pie ūdeņiem un var būt visai tālu no nārstošanas vietas. Tālu no ūdeņiem uzturas purva varde, parastā varde un parastais krupis, bet zaļā varde dzīvo un barojas netālu no ūdenstilpes.

Gaisa temperatūrai kļūstot zemākai par 4 °C, abinieki pāriet sastinguma stāvoklī un sākas to ziemošanas periods. Vairums varžu sugu ziemo uz ūdenstilpes grunts, bet tritoni un krupji dažādas slēptuves atrod uz sauszemes. Informācija par konkrētas sugas dzīves un ziemošanas vietām ir sniegta konkrētā abinieka sugas aprakstā.

LATVIJAS ABINIEKU BIEŽĀK APDZĪVOTĀS DZĪVOTNES – SAUSZEMES DZĪVES PERIODS

	MEŽMALA, KRŪMI	PLĀVA, GANĪBAS	GRĀVIS, DĪĶIS	DĀRZS, PARKS	KĀPAS, KARJERS	PRIEŽU MEŽS	PURVS	LIELAS VAI MAZAS ŪDENSTILPES
Lielais tritons								
Mazais tritons								
Kokvarde		tikai plāva						
Brūnais varžkrupis		tikai plāva						
Smilšu krupis								
Parastais krupis								
Zaļais krupis	tikai krūmi							
Ezera varde								lielas mazas
Dīķa varde								mazas
Zaļā varde								
Parastā varde								
Purva varde	mežs	tikai plāva						
Sarkanvēdera ugunskrupis								

ABINIEKU IEPAZĪŠANA

Pirms došanās dabā un abinieku iepazīšanas vispirms vajadzētu vēlreiz pārskatīt tās šī noteicēja sadaļas, kur aprakstītas abinieku ūdens un sauszemes dzīves periodā biežāk izvēlētās dzīvotnes (skat. tabulas 4. un 7. lpp.). Apkopojumā par Latvijas abinieku ūdens un sauszemes perioda dzīvotnēm ir iekļauti katrai sugai tipiskākie nārstošanas ūdeņi un dzīvotnes, kurās tās visbiežāk uzturas pēc nārsta. Šis apkopojums ir dots, lai vieglāk varētu plānot abinieku iepazīšanu dabā, bet to nevajadzētu izmantot par galveno atrastās sugas noteikšanas pazīmi.

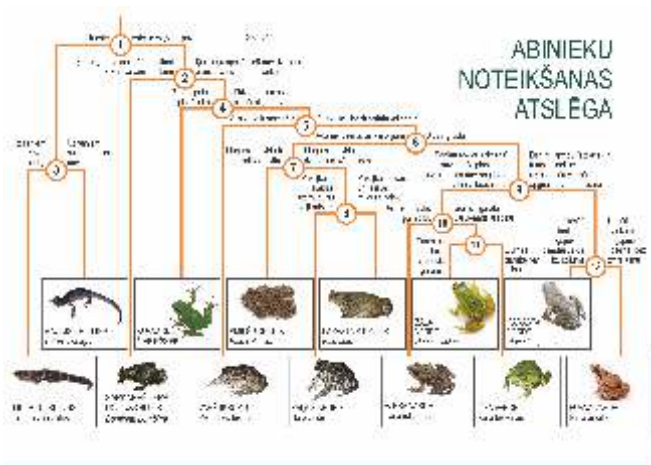
Abiniekus ir vieglāk ieraudzīt to pavasara migrācijas laikā, kad tie dodas uz nārstošanas vietām. Nārstošanas laikā abinieki ir aktīvi visu diennakti, pēc tā pabeigšanas – sausā laikā tikai vakaros un naktī, bet mitrā laikā – arī dienā.

KĀ STRĀDĀT AR ŠO NOTEICĒJU?

Noteicējs sastāv no laminētas “*Abinieku noteikšanas atslēgas*” un grāmatas “*Pieaugušo abinieku noteicējs*”. Tas ir sagatavots strādāšanai dabā. Tāpēc sugu noteikšanai tajā ir izmantotas tās pazīmes, kuras var ieraudzīt, aplūkojot abinieku dabā, nevis laboratorijas apstākļos.

Sugas noteikšanai sākotnēji izmanto “Abinieku noteikšanas atslēgu”, kura ir veidota tā, lai pazīmes noskaidrotu secīgi pa vienai, nevis visas kopā.

Ja laminētā “Abinieku noteikšanas atslēga” nav pieejama, to var iegūt, ar viedierīci noskenējot šo QR kodu.

Tā kā abinieki ir kustīgi, pirms sākt sugas noteikšanu, ieteicams tos nofotogrāfēt, lai sugas noteikšanas pazīmi varētu aplūkot detalizētāk.

Tikai pēc tam, kad suga ir noteikta ar atslēgas palīdzību, vajadzētu iepazīties ar noteicējā sniegto sugas aprakstu. Tajā ir dotas ne tikai sugu raksturojošās, bet arī citas abinieka izskatu raksturojošās pazīmes.

Nosakot abinieka sugu, atcerieties, ka, *“Abinieku noteikšanas atslēgā”* ir galvenās un drošās sugas noteikšanas pazīmes, bet sugas aprakstā ir pazīmes, kuras

atkarībā no abinieka dzīvesvietas var būt arī mainīgas.

Zaļās krāsas varde – ezera, dīķa un zaļo vardi – dabā ir grūti noteikt, jo to ķermeņa krāsojums ir ļoti līdzīgs, bet galvenā sugas noteikšanas pazīme ir gurna un stilba garuma attiecība, kuru dabā ir ļoti grūti novērtēt. Zinātnieki uzskata, ka zaļā varde ir veidojusies, dabiski krustojoties abām pārējām zaļās krāsas vardēm. Tāpēc nevajadzētu satraukties, ja bez speciālista palīdzības neizdodas tās atšķirt.

Lai kļūtu grūtāk pamanāms, abinieks ar savu ķermeņa krāsojumu pielāgojas apkārtējai videi. Tāpēc ķermeņa krāsojums ir viena no mainīgajām sugas pazīmēm.

Abos attēlos ir redzama parastā varde, kuras krāsojums visbiežāk ir brūns. Apakšējā attēlā ir parastā varde, kura, nārstojoj ar zaļām sūnām aizaugušā dīķī, ir kļuvusi zaļa.

LIELAIS TRITONS

Zinātniskais nosaukums: *Triturus cristatus*

Angļu valodā: crested newt

Lietuviešu valodā: skiauterētasis tritonas

DZĪVOTNE

Mežmala, krūmājs, pļava, ganības, parks vai dārzs, kura tuvumā ir nārstošanai piemērots ūdens – dīķis, grāvis, karjers vai vecupe, retāk ezers, kurā nav zivju vai to ir maz.

SASTOPAMĪBA

Reti un nevienmērīgi visā Latvijas teritorijā. Īsās vasaras dēļ Latvija ir sugas izplatības areāla robeža.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī un vasarā** (no maija līdz jūlija vidum) uzturas ūdenī, kur tas ir aktīvs visu diennakti.
- ❖ **Rudenī** (līdz septembra beigām) uzturas uz sauszemes, kur tas ir aktīvs krēslas stundās un lietus laikā. Dienā lielais tritons uzturas slēptuvēs – sūnās, grauzēju alās, zem koku saknēm vai akmeņiem.
- ❖ **Ziemā** uzturas slēptuvē uz sauszemes, pagrabā vai malkas šķūnī.

AIZSARDZĪBA

Latvijā ir īpaši aizsargājama suga.

Nārsta
laikā tēviņi kļūst koši.
Tiem izveidojas mugurastes
spura, kurai virs analās atveres
ir pārrāvums.

Pieaugušie tritoni
ūdenī elpo ne tikai ar
plaušām, bet arī caur
ādu.

SUGAS NOTEIKŠANAS PAZĪMES
(skat. "Abinieku noteikšanas atslēgu")

LIELAIS TRITONS *Triturus cristatus*

✓ Ir aste

✓ Uz sāniem ir balti graudiņi

SUGAS APRAKSTS

Liels tritons ir līdz 15 cm garš. Mātīte, kura ir lielāka, sver līdz 14 g, tēviņš – līdz 11 g. Tā āda ir sīki grubuļaina, ar baltiem graudiņiem – indes dziedzeriem. Mugura ir melnā vai tumši pelēkā krāsā, vēders – oranžs vai koši dzeltens ar palieliem melniem plankumiem.

Nārsta laikā tēviņam attīstās augsta mugurastes spura, kurai ir pārrāvums virs anālās atveres, bet mātītei gar muguru bieži vien parādās dzeltenīga svītra. Kad pēc nārsta perioda tritons sāk dzīvot uz sauszemes, tēviņam uz muguras vēl ir saskatāmas spuras paliekas.

MAZAIS TRITONS

Zinātniskais nosaukums: *Triturus vulgaris*
Angļu valodā: common newt (smooth newt)
Lietuviešu valodā: paprastasis tritonas

DZĪVOTNE

Mežmala, krūmājs, pļava, ganības, parks vai dārzs, kura tuvumā ir nārstošanai piemērots ūdens – dīķis, grāvis, karjers vai vecupe, retāk ezers, kurā nav zivju vai to ir maz.

SASTOPAMĪBA

Latvijā plaši izplatīts un bieži sastopams.

Uzturēšanās

- ❖ **Pavasārī un vasarā** (no aprīļa vidus līdz jūnija beigām) uzturas ūdenī, kur tas ir aktīvs visu diennakti.
- ❖ **Rudenī** (līdz septembra beigām) uzturas uz sauszemes, kur tas ir aktīvs krēslas stundās un lietus laikā. Dienā uzturas slēptuvē – sūnās, grauzēju alā, zem koku saknēm vai akmeņiem, nereti arī mājas pagalmā vai malkas šķūnī.
- ❖ **Ziemā** uzturas slēptuvē uz sauszemes (arī pagrabā vai šķūnī).

AIZSARDZĪBA

Latvijā nav īpaši aizsargājama suga.

Nārsta laikā tēviņi kļūst koši. Tiem izveidojas nepārtraukta mugurastes spura, bet uz pakaļkāju pirkstiem izveidojas spurām līdzīgas lāpstiņas.

SUGAS NOTEIKŠANAS PAZĪMES
(skat. "Abinieku noteikšanas atslēgu")

MAZAIS TRITONS *Triturus vulgaris*

✓ Ir aste

✓ Uz sāniem **nav** baltu graudiņu

SUGAS APRAKSTS

Mazais tritons ir neliels – 7 līdz 8 cm garš. Mātīte, kura ir lielāka, sver līdz 3 g, bet tēviņš – līdz 1,6 g. Tā āda ir gluda. Muguras krāsojums ir atkarīgs no dzīvotnes gultnes krāsas. Tēviņam visbiežāk tas ir brūngani pelēks ar tumšākiem plankumiem, mātītes mugura ir gaišāki brūna vai brūngani dzeltena un bez plankumiem.

Nārsta laikā tēviņam uz muguras attīstās vienlaidus mugurastes spura, bet astes apakšā veidojas oranža apmale ar zilu, perlamutrīgu svītru un melniem plankumiem. Mātītes astes spura tikai nedaudz palielinās, bet ķermeņa krāsojums paliek nemainīgs.

SARKANVĒDERA UGUNSKRUPIS

Zinātniskais nosaukums: *Bombina bombina*

Angļu valodā: fire-bellied toad

Lietuviešu valodā: kūmutė

DZĪVOTNE

Nārstošainai izvēlas dīķa vai mālaina karjera piekrasti, bet izvairās no smilšainām vietām. Arī pēc nārsta dzīvo ūdenī – dīķī vai grāvī.

SASTOPAMĪBA

Ļoti reti. Tikai Latvijas dienvidaustrumu daļā – nelielās robežteritorijās ar Lietuvu un Baltkrieviju.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī, vasarā un rudenī** (no maija sākuma līdz septembra vidum) uzturas ūdenī, kur tas ir aktīvs diennakts gaišajā laikā.
- ❖ **Ziemā** uzturas slēptuvē uz sauszemes – grauzēju vai kurmju alā, vecā celmā vai pagrabā.

AIZSARDZĪBA

Latvijā ir īpaši aizsargājama suga.

Sarkanvēdera
ugunskrupja redzokļi
pēc formas ir
trīsstūrveidīgi.

Nārsta
periodā tēviņi izdod
zvanu skandināšanai
līdzīgas skaņas.

SARKANVĒDERA UGUNSKRUPIS

Bombina bombina

✓ Astes nav

✓ Ķermeņa apakšpusē ir dzelteni,
oranži vai sarkani plankumi

SUGAS APRAKSTS

Sarkanvēdera ugunskrupis ir līdz 4,5 cm garš. Tā āda ir sīki grubuļaina vai kārpaina.

Muguras krāsojums ir olīvpelēks vai olīvbrūns ar tumši pelēkiem vai melniem ovālas formas plankumiem. Vēders ir melns ar spilgtiem dažāda lieluma dzelteniem, oranžiem vai sarkaniem plankumiem. Tā redzokļiem ir trīsstūra forma.

PARASTĀ KOKVARDE

Zinātniskais nosaukums: *Hyla arborea*

Angļu valodā: common tree frog (hyla)

Lietuviešu valodā: medvarlė

DZĪVOTNE

Izgaismots jauktu koku mežs, krūmājs, mežmala vai pļava netālu no ūdenstilpes.

Nārsta laikā – neliels, aizaudzis dīķis, bebraine.

SASTOPAMĪBA

Ļoti reti. Latvijā bija izzudusi, bet pēc sugas atjaunošanas pasākumiem Liepājas apkārtnē ir izveidojusies stabila populācija.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī** (no aprīļa vidus līdz maija beigām) nārsto dīķī, kura krasti ir aizauguši ar krūmiem.
- ❖ **Vasarā** pa dienu slēpjas lapotnē vai zemsedzē, bet, iestājoties krēslai, kļūst aktīva.
- ❖ **Ziemā** (no septembra beigām) pārziemo alā vai dobumā, kā arī paslēpusies zemsedzē.

AIZSARDZĪBA

Latvijā ir īpaši aizsargājama suga.

Ar pirkstu galos
esošajiem piesūcekņiem
pārvietojas pa zariem un
lapām.

Nārsta
periodā tēviņu
skaņas atgādina pīļu
pēkšķēšanu.

PARASTĀ KOKVARDE *Hyla arborea*

✓ Astes **nav**

✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** dzeltenu,
oranžu vai sarkanu plankumu

✓ Pirkstu galos **ir** apaļi piesūcekņi

SUGAS APRAKSTS

Parastā kokvarde ir 3,5 līdz 5 cm liela. Tās āda ir gluda. Tēviņš ir mazāks par mātīti. Nārsta laikā tā kakls kļūst izteikti tumšāks. Muguras krāsojums ir koši zaļš, ļoti reti brūnganā vai zeltainā krāsā. Vēderpuse – gaiša, bez plankumiem. Pirkstu galos ir piesūcekņi, ar kuru palīdzību kokvarde pārvietojas pa zariem un lapām.

BRŪNAIS VARŽKRUPIS

Zinātniskais nosaukums: *Pelobates fuscus*

Angļu valodā: common spadefoot
(garlic toad)

Lietuviešu valodā: česnakė

DZĪVOTNE

Nārstošainai izvēlas smilšainu dīķi, grāvi vai karjeru, kur vienmēr ir ūdens. Pārējo aktīvās dzīves periodu pavada mežmalā, krūmājā, pļavā vai dārzā.

SASTOPAMĪBA

Reti. Visā Latvijas teritorijā.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī** (no aprīļa vidus līdz maija vidum) nārsto sausā un smilšainā teritorijā esošā dīķī, grāvī vai karjerā aptuveni 20–130 cm dziļumā.
- ❖ **Vasarā** pa dienu slēpjas krūmājā, mežmalā, pļavā vai dārzā, kur ierokas zemē, ja tā nav akmeņaina.
- ❖ **Ziemā** (no septembra beigām) pārziemo grauzēju alā vai ierokas zemē aptuveni 2 m dziļumā.

AIZSARDZĪBA

Latvijā ir īpaši aizsargājama suga.

A close-up photograph of a frog, likely a common frog, resting on a dark, textured surface. The frog's skin is mottled with brown, black, and white spots, providing excellent camouflage. Its large, golden-brown eyes are prominent. The frog is positioned in the center of the frame, with its head slightly to the left. Two white callout boxes with orange borders are overlaid on the image, containing text in Latvian. The bottom of the image features a decorative wavy graphic in shades of teal and blue.

Aizsargājoties
izdala vielu, kurai ir
ķiploku smarža.

Zemē
ierokas ar
pakaļgalu pa priekšu,
izmantojot pakaļkājas, kurām
ir ragvielas izcilņi. Kad
ķermenis ir bedrē, ar
priekškājām aizber tās
ieeju.

BRŪNAIS VARŽKRUPIS

Pelobates fuscus

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **vertikālas**

SUGAS APRAKSTS

Brūnā varžkrupja ķermenis ir 5 līdz 7 cm garš. Tā āda ir gluda. Muguras krāsojums ir gaiši pelēks vai brūns ar tumši brūniem plankumiem un sārtiem punktiņiem. Acu zīlītes ir izstieptas vertikālā virzienā.

Nārsta laikā tēviņa priekškāju iekšpusē izveidojas tumši brūnas dzimumtulznas. Tie skaņas izdod zem ūdens. Tāpēc varžkrupja nārsta dziesma ir klusa un atgādina klauvēšanu. Lietuviešu valodā to dēvē par ķiploku krupi, jo, aizsargājoties no ienaidniekiem, varžkrupis izdala vielu ar spēcīgu ķiploku smaržu.

SMILŠU KRUPIS

Zinātniskais nosaukums: *Bufo calamita*

Angļu valodā: natterjack (running toad)

Lietuviešu valodā: nendrinė rupūžė

DZĪVOTNE

Nārstošainai izvēlas smilšainu dīķi vai karjeru. Vienīgā Latvijas abinieku suga, kas nārsto arī jūras piekrastes peļķēs. Pārējo aktīvās dzīves periodu pavada smilšainā vietā – karjerā, kāpās vai priežu mežā.

SASTOPAMĪBA

Diezgan reti. Latvijas centrālajā un piekrastes daļā – Kurzemē un Ziemeļvidzemē.

Uzturēšanās

- ❖ **Pavasārī** (no maija sākuma līdz jūnija vidum) nārsto smilšainā vietā esošā dīķī, karjerā vai jūras liedaga peļķē. Ir aktīvs visu diennakti.
- ❖ **Vasarā** uzturas smilšu kāpā, priežu mežā vai smilšu karjerā. Aktīvs kļūst līdz ar krēslas iestāšanos.
- ❖ **Ziemā** (no septembra beigām) ziemo akmeņu kaudzē, zem krituša koka vai grauzēju alā.

Aizsardzība

Latvijā ir īpaši aizsargājama suga.

Pārvietojas skrienot.
Sausās smiltīs var ieraudzīt
tiem raksturīgos pēdu
nospiedumus.

Nārsta
periodā tēviņu
izdotās skaņas
atgādina kukaiņu
sisināšanu.

SMILŠU KRUPIS *Bufo calamita*

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **horizontālas**

✓ Āda nelīdzena, ar kārpiņām

✓ Mugurai pa vidu **dzeltena svītra**

SUGAS APRAKSTS

Smilšu krupja ķermenis ir 4,5 līdz 5,5 cm garš. Āda ir kārpaina. Muguras krāsojums ir atkarīgs no dzīvotnes. Tas var būt pelēki iedzeltens vai zaļgani brūns. Muguras vidū ir šaura, dzeltena svītra. Tā ir viena no galvenajām sugas noteikšanas pazīmēm. Vēderpuse ir gaiša, ar nelieliem, tumšiem plankumiem. Acu zīlītes ir horizontāli izstieptas.

PARASTAIS KRUPIS

Zinātniskais nosaukums: *Bufo bufo*

Angļu valodā: European toad (common toad)

Lietuviešu valodā: paprastoji rupūžē

DZĪVOTNE

Mežs, krūmājs, purvs vai cilvēku iekopta vieta – pļava, dārzs, lauks. Nārstošanas periodā – aizaudzis dīķis, grāvis vai lāma.

SASTOPAMĪBA

Ļoti bieži. Visā Latvijas teritorijā.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī** (no aprīļa vidus līdz maija sākumam) nārsto palīelā dīķī, nelielā ezerā vai karjerā ar pastāvīgu ūdens līmeni.
- ❖ **Vasarā** uzturas mitrās vietās ar biezu zāli. Aktīvs kļūst mijkrēslī un naktī, arī lietainās dienās. Saulainās dienās slēpjas zem akmeņiem, kritušiem kokiem, lapu un baļķu kaudzē, grauzēju alā, arī saimniecības ēkā.
- ❖ **Ziemā** (no septembra beigām) ziemo grauzēju alā, pagrabā vai mājas pamatos.

AIZSARDZĪBA

Latvijā nav aizsargājams.

Abās
galvas pusēs ir
lieli pieauss indes
dziedzeri jeb parotīdi. Arī
uz ķermeņa esošās
kārpīņas ir indes
dziedzeri.

Pārvietojas ar
nelieliem lēcieniem vai
soļojot.

PARASTAIS KRUPIS *Bufo bufo*

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **horizontālas**
- ✓ Āda nelīdzena, **ar kārpiņām**
- ✓ Mugurai pa vidu **nav** dzeltenas svītras

✓ Muguras krāsojums pelēki brūns vai zaļgani brūns, pakaļkājas īsas un resnas

SUGAS APRAKSTS

Parastā krupja ķermenis ir 5 līdz 7 cm garš, bet var sastapt arī 15 cm garus īpatņus. Āda ir kārpaina. Muguras krāsojums ir atkarīgs no dzīvotnes. Tas var būt pelēks vai brūns, arī ar zaļganu nokrāsu un neizteiktiem raibumiem. Acu zīlītes ir izstieptas horizontālā virzienā. Galvas abās pusēs ir lieli pieauss indes dziedzeri, sīkāki ir izkaisīti pa visu ādu.

ZAĻAIS KRUPIS

Zinātniskais nosaukums: *Bufo viridis*

Angļu valodā: green toad

Lietuviešu valodā: žalioji rupūžė

DZĪVOTNE

Krūmājs, kāda no cilvēku iekoptām vietām – pļava, dārzs, lauks, arī ciemats vai pilsēta. Nārstošanas periodā – dīķis, grāvis vai lāma.

SASTOPAMĪBA

Diezgan bieži. Visā Latvijas teritorijā, izņemot tās ziemeļu daļu.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī** (no maija sākuma līdz maija vidum) nārsto lielākā dīķī, kam ir smilšaini krasti, vai karjerā, kur ir aktīvs visu diennakti.
- ❖ **Vasarā** uzturas 2–5 km attālumā no nārstošanas vietas. Aktīvs kļūst mijkrēslī un naktī, arī lietainās dienās. Saulainās dienās ierokas zemē vai slēpjas zem akmeņiem un kritušiem kokiem, arī pagrabā.
- ❖ **Ziemā** (no septembra beigām) ziemo grauzēju alā vai ierokas zemē.

AIZSARDZĪBA

Latvijā ir īpaši aizsargājama suga.

Labāk par
citiem abiniekiem
pacieš sausumu un
karstumu. Nevairās no
cilvēkiem.
Ir sastopams arī
lielās pilsētās.

ZAĻAIS KRUPIS *Bufo viridis*

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **horizontālas**
- ✓ Āda nelīdzena, **ar kārpiņām**
- ✓ Mugurai pa vidu **nav** dzeltenas svītras

✓ Uz muguras ir zaļi, izteikti raibumi un sīkas, sarkanas kārpiņas

SUGAS APRAKSTS

Zaļā krupja ķermenis ir ap 7 cm garš. Āda ir kārpaina. Muguras krāsojums pelēks ar labi izteiktiem tumši zaļiem plankumiem un sīkām, sarkanām kārpiņām. Vēderpuse – gaiša, parasti bez plankumiem. Acs zīlītes ir horizontāli izstieptas. Galvas abās pusēs ir lieli pieauss indes dziedzeri – parotīdi, sīkāki ir izkaisīti pa visu ādu.

EZERA VARDE

Zinātniskais nosaukums: *Rana ridibunda*

Angļu valodā: marsh frog

Lietuviešu valodā: ežerinė varlė

DZĪVOTNE

Liels ezers, ūdenskrātuve, arī kanāls, upe vai vecupe, kuras ūdenī vai krastā uzturas visu gadu.

SASTOPAMĪBA

Diezgan bieži. Latvijas centrālajā daļā – Daugavas un Lielupes grīvas rajonā, kā arī tiem tuvējos ezeros.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī** (no maija vidus līdz maija beigām) nārsto liela izmēra ūdenstilpēs.
- ❖ **Vasarā** uzturas ūdenī vai ūdenstilpes krastā, kur ir aktīva gan dienā, gan krēslā.
- ❖ **Ziemā** pārziemo ūdenstilpes dibenā.

AIZSARDZĪBA

Latvijā nav aizsargājama.

Nārstot sāk
maiņa vidū, kad ūdens
temperatūra ir uzsilusi
līdz 15 °C.

EZERA VARDE *Rana ridibunda*

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **apaļas**
- ✓ Āda ir **gluda**

- ✓ Deniņu apvidū (aiz acs) **nav** tumša plankuma, uz pakauša **nav** V burta formas krāsojuma

✓ Gurns ir **īsāks** par stilbu

SUGAS APRAKSTS

Ezera varde ir liela. Tās ķermenis ir 7 līdz 10 cm garš, dažkārt pat 17 cm. Āda ir gluda. Muguras krāsojums ir tumši zaļš vai brūngans, bieži ar melniem plankumiem vai punktiņiem. No purna pāri mugurai bieži ir gareniska, dzeltena svītra. Pēc krāsojuma tā ir līdzīga dīķa un zaļajai vardei. Drošākās noteikšanas pazīmes ir tēviņa ārējo rezonatoru melnā krāsa, kā arī gurna un stilba garuma attiecība.

DĪKA VARDE

Zinātniskais nosaukums: *Rana lessonae*

Angļu valodā: pool frog (little water frog)

Lietuviešu valodā: kūdrinė varle

DZĪVOTNE

Sekls, stāvošs un aizaudzis ūdens – neliels ezers vai dīķis, vecupe, māla vai grants karjers, grāvis. Ūdenī vai tā tuvumā uzturas visu gadu.

SASTOPAMĪBA

Ļoti bieži. Visā Latvijas teritorijā.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī** (no maija vidus līdz maija beigām) nārsto seklā ūdenstilpē.
- ❖ **Vasarā** uzturas ūdenī vai ūdenstilpes krastā, kur ir aktīva gan dienā, gan krēslā.
- ❖ **Ziemā** (no septembra beigām) ziemo uz sauszemes, netālu no ūdenstilpes – bedrē vai grauzēju alā.

AIZSARDZĪBA

Latvijā nav aizsargājama.

No
ziemošanas
mostas, kad ūdens
temperatūra ir
uzsilusi līdz $+8\text{ }^{\circ}\text{C}$,
bet nārstot sāk
 $+15\text{ }^{\circ}\text{C}$ siltā
ūdenī.

DĪKA VARDE *Rana lessonae*

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **apaļas**
- ✓ Āda ir **gluda**
- ✓ Deniņu apvidū (aiz acs) **nav** tumša plankuma, uz pakauša **nav** V burta formas krāsojuma

✓ Gurns ir **garāks** par stilbu

SUGAS APRAKSTS

Dīķa vārdes ķermenis ir 4,5 līdz 5,5 cm garš, dažkārt pat 7 cm. Āda ir gluda. Muguras krāsojums ir koši zaļš, retāk brūngans, bieži ar melniem plankumiem vai punktiņiem. Tai var būt divas dzeltenas, gareniskas svītras sānos un viena muguras vidū. Vēderpuse ir balta, bez plankumiem. Pēc krāsojuma tā ir līdzīga ezera un zaļajai vardei. Drošākās noteikšanas pazīmes ir tēviņa ārējo rezonatoru baltā krāsa, kā arī gurna un stilba garuma attiecība.

ZALĀ VARDE

Zinātniskais nosaukums: *Rana esculenta*

Angļu valodā: edible frog

Lietuviešu valodā: valgomoji varle

DZĪVOTNE

Mazs vai liels dīķis, karjers, vecupe vai lielas upes līcis, kur ūdenī vai krastā uzturas visu gadu.

SASTOPAMĪBA

Diezgan bieži. Visā Latvijas teritorijā.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī** (no maija sākuma līdz maija beigām) nārsto dažāda veida ūdenstilpēs ar stāvošu ūdeni.
- ❖ **Vasarā** uzturas ūdenī vai ūdenstilpes krastā, kur ir aktīva gan dienā, gan krēslā.
- ❖ **Ziemā** (no septembra beigām) ziemo ūdenstilpes dibenā vai uz sauszemes netālu no ūdenstilpes – bedrē vai grauzēju alā.

AIZSARDZĪBA

Latvijā nav aizsargājama.

Suga ir
radusies, dabiski krustojoties ezera
un dīķa vardei. Tāpēc dabā tā ir sastopama
kopā ar kādu no tām.

ZAĻĀ VARDE *Rana esculenta*

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **apaļas**
- ✓ Āda ir **gluda**
- ✓ Deniņu apvidū (aiz acs) **nav** tumša plankuma, uz pakauša **nav** V burta formas krāsojuma

✓ Gurns un stilbs ir **vienādā** garumā

SUGAS APRAKSTS

Zaļā varde ir neliela. Tās ķermenis ir 6 līdz 8 cm garš, dažkārt pat 10 cm. Āda ir gluda. Muguras krāsojums ir koši zaļš, retāk brūngans, bieži ar melniem plankumiem vai punktiņiem. Tai pār muguru var būt arī dzeltenas, gareniskas svītras. Vēderpuse balta, biežāk bez plankumiem. Tā kā pēc izskata tā ir līdzīga ezera un dīķa vardei, drošākās noteikšanas pazīmes ir tēviņa ārējo rezonatoru pelēkā krāsa, kā arī gurna un stilba garuma attiecība.

PARASTĀ VARDE

Zinātniskais nosaukums: *Rana temporaria*

Angļu valodā: common frog (grass frog, brown frog)

Lietuviešu valodā: pievinė varle

DZĪVOTNE

Sastopama vairumā no sauszemes dzīvotnēm, arī apdzīvotās vietās, izņemot sūnu purvus ar ļoti skābu ūdeni un apbūvētos pilsētu centrus. Nārsto šajās dzīvotnēs esošajos ūdeņos.

SASTOPAMĪBA

Ļoti bieži. Visā Latvijas teritorijā.

UZTURĒŠANĀS

❖ **Pavasārī** (no aprīļa vidus līdz maija sākumam) nārsto dažāda veida ūdenstilpēs ar stāvošu ūdeni, visbiežāk seklās peļķēs.

❖ **Vasarā** uzturas mitrās vietās uz sauszemes. Aktīva krēslā un tumsā. Dažkārt pēc lietus vai mākoņainā laikā ir sastopama arī dienā.

❖ **Ziemā** ziemo zem ūdens, parasti ūdenstilpēs ar caurteci – avotā, strautā un upītē, arī ezerā vai kūdras purvā.

AIZSARDZĪBA

Latvijā nav aizsargājama.

Ir Latvijā un arī Eiropā biežāk sastopamā varde. No ziemošanas pamostas drīz pēc sniega kušanas un jau aprīlī dodas uz nārsta vietu.

PARASTĀ VARDE *Rana temporaria*

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **apaļas**
- ✓ Āda ir **gluda**

- ✓ Deniņu apvidū (aiz acs) ir tumšs plankums, uz pakauša var būt V burta formas krāsojums

✓ Aiz acs esošajam tumšajam plankumam ir trīsstūrveida izvirzījums

SUGAS APRAKSTS

Parastās vardes ķermenis ir 6 līdz 9 cm garš. Āda ir gluda. Mugura ir brūngana, pelēka vai krēmkrāsā, ar tumšiem plankumiem vai punktiņiem. Vēderpuse ir balta vai iedzeltena, plankumaina. Tā kā ķermeņa krāsojums ir atkarīgs no dzīvotnes, drošākās noteikšanas pazīmes ir tumšais uz pakauša esošais V burta formas plankums un deniņos (aiz acs) esošā plankuma forma – ar trīsstūrveida izvirzījumu.

PURVA VARDE

Zinātniskais nosaukums: *Rana arvalis*.

Angļu valodā: moor frog.

Lietuviešu valodā: smailiasnukė varle.

DZĪVOTNE

Sastopama atklātā sauszemes dzīvotnē –
pļavā vai purvā, retāk mežā. Nārsto dīķī,
vecupē vai grāvī.

SASTOPAMĪBA

Bieži. Visā Latvijas teritorijā.

UZTURĒŠANĀS

- ❖ **Pavasārī** (no aprīļa beigām līdz maija vidum) nārsto dīķī vai grāvī, arī karjerā vai vecupē, kur ir aktīva cauru diennakti.
- ❖ **Vasarā** uzturas mitrās vietās uz sauszemes. Aktīva krēslā un tumsā. Pēc lietus vai mākoņainā laikā var būt sastopama arī dienā.
- ❖ **Ziemā** ziemo uz sauszemes – lapu kaudzē, grauzēju alā, dažkārt arī strautā vai kūdras purvā.

AIZSARDZĪBA

Latvijā nav aizsargājama.

No parastās vardes tās ir pagrūti atšķiramas pēc izskata, bet viegli – pēc nārsta laikā izdotajām skaņām, jo parastā varde “murrā kā kaķis”, bet purva varde “burbuļo kā katls”.

PURVA VARDE *Rana arvalis*

- ✓ Astes **nav**
- ✓ Ķermeņa apakšpusē **nav** koši dzeltenu, oranžu vai sarkanu plankumu
- ✓ Pirkstu galos **nav** apaļu piesūcekņu
- ✓ Acu zīlītes ir **apaļas**
- ✓ Āda ir **gluda**
- ✓ Deniņu apvidū (aiz acs) **ir** tumšs plankums, uz pakauša var būt V burta formas krāsojums

✓ Aiz acs esošajam tumšajam plankumam ir līdzena virspuse un **nav** trīsstūrveida izvirzījuma

SUGAS APRAKSTS

Purva vardes ķermenis ir 5 līdz 6 cm garš. Āda ir gluda. Muguras krāsojums ir brūngans, pelēks vai krēmkrāsas, ar tumšiem plankumiem vai punktiņiem. Vēderpuse ir balta vai iedzeltēna, bez plankumiem. Drošākās noteikšanas pazīmes ir aiz acs esošā plankuma forma un tumšais uz pakauša esošais V burta veida krāsojums. Lai droši atšķirtu no parastās vardes, ir jāapskata aiz acs esošā plankuma forma. Tam ir gluda virspuse, bez trīsstūrveida izvirzījuma.

SATURS

Kas ir abinieki?	1
Abinieku attīstība	2
Ūdens dzīves periods	5
Sauszemes dzīves periods	6
Abinieku iepazīšana	8
Kā strādāt ar šo noteicēju?	8
Sugu alfabētiskais rādītājs	64
Izmantotā literatūra	65

SUGU ALFABĒTISKAIS RĀDĪTĀJS

Brūnais varžkrupis	28
Dīķa varde	48
Ezera varde	44
Lielais tritons	12
Mazais tritons	16
Parastais krupis	36
Parastā kokvarde	24
Parastā varde	56
Purva varde	60
Sarkanvēdera ugunskrupis	20
Smilšu krupis	32
Zalais krupis	40
Zaļā varde	52

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Siliņš J., Lamsters V. 1934. Latvijas rāpuļi un abinieki. Rīga, Valtera un Rapas akciju sabiedrība, 96 lpp.

Tauriņa E., Ozola E. 1956. Latvijas PSR dzīvnieku noteicējs. II Mugurkaulnieki. LVI, 303 lpp.

Caune I. 1992. Latvijas abinieki un rāpuļi. SIA "Gandrs", 67 lpp.

Pupiņš M., Pupiņa A. 2011. Latvijas pieaugušo abinieku sugu lauku noteicējs. Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 76 lpp.

INTERNETA VIETNES

Internetenciklopēdija "Latvijas daba".
Abinieki. SIA "Gandrs".

<https://www.latvijasdaba.lv/abinieki/>

Rīgas Nacionālā zooloģiskā dārza
interneta vietne.

<https://www.rigazoo.lv/lv/dzivnieki>.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Izdevējs: Dabas aizsardzības pārvalde

Izstrādātājs: biedrība "Ūdensaina"

Recenzents: Dr.biol. A. Poppels

Teksts: L. Urtāne

Dizains un makets: L. Urtāne

Datorgrafika: S. Kreidere-Krīgere

Iespiests: SIA "Drukātava"

Korektūra: vardotava.lv

ISBN 978-9934-9166-1-8

Grāmata elektroniski ir pieejama Dabas
aizsardzības pārvaldes interneta vietnē
www.daba.gov.lv

Vāka foto: © D. Ūlands

Foto: © E. Gulbe, A. Poppels, L. Urtāne,
JGade, mikelane45, phototrip, macropixe,
LudekLukac, dusan964, o2beat,
Hintau_Aliaksey, dusan964, Hintau_Aliaksey,
shershavaja, mikelane45, CreativeNature/
Depositphotos

© Dabas aizsardzības pārvalde

© biedrība "Ūdensaina"

© S. Kreidere-Krīgere, L. Urtāne